

О. ХЕНРИ
КАТЕДРА ПО
ФИЛАНТРОМАТЕМАТИКА

Превод от английски: Тодор Вълчев, 1977

chitanka.info

— Както виждам, образователното дело е получило царски дар — над петдесет милиона долара — казах аз.

Преглеждах хрониката във вечерните вестници, а в това време Джеф Питърс тъпчеше лулата си с тютюн.

— По този случай — каза Джеф — може да се отвори нова колода карти и да се организира хорова декламация с участието на целия курс по филантроматематика.

— Това някакъв намек ли е? — попитах аз.

— Да — отвърна Джеф. — Не съм ли ти разказвал за времето, когато ние с Анди Тъкър се занимавахме с филантропия? Това беше преди осем години в Аризона. Ние с Анди обикаляхме с един впряг горното течение на Хила да търсим сребро. Намерихме и продадохме периметрите си в Тъскън за двайсет и пет хиляди долара. В банката ни изплатиха сумата в сребърни монети — по хиляда долара в торба. Натоварихме ние торбите във фургона и се понесохме на изток; и едва след като изминахме сто мили, си възвърнахме присъствието на ума. Двайсет и пет хиляди долара не изглеждат кой знае какво, когато четеш годишния отчет на Пенсилванската железопътна компания или слушаш как някой актьор се хвали с хонорарите си; но когато всеки миг имаш възможност да повдигнеш чергилото на фургона, да ритнеш няколко чувала поред и да чуеш как звънкат, тогава се чувствуваш като банка в часовете на най-големия наплив.

На третия ден пристигнахме в най-чистото и спретнато градче, което Природата или „Ранд и Макнали“^[1] някога са създавали. То се намираще в полите на планината и беше украсено с дървета и цветя и с около две хиляди глави добродушни пипкави жители. Градчето май се наричаше Флоресвил и майката Природа още не го беше осквернила с железопътни линии, бълхи и туристи от Източните щати.

Внесохме ние парите в банка „Есперанса“ на името на Питърс и Тъкър и се установихме в хотел „Небесен изглед“. След вечеря седнахме на верандата и запушихме. И точно тогава ми хрумна идеята да станем филантропи. Според мен, рано или късно, всеки мошеник стига до тази идея.

Когато човек ограби от обществото известна сума, започва да му става терсене и му се ще да върне част от ограбеното. И ако следиш внимателно, ще забележиш, че благотворителят гледа да обезщети същите хора, които неотдавна е обрал. Да вземем един хидростатичен

случай: да речем, че А е натрупал милиони, като е продавал газ на бедни студенти, които стоят по цели нощи и изучават политическа икономия и методите за регулиране на тръстовете. В такъв случай той непременно ще подари на университети и колежи доларите, които измъчват съвестта му.

Или да вземем Б, натрупал състояние от работника, който няма друго освен двете си ръце и инструмента. Как Б ще прехвърли част от своя покаятелен фонд пак в джоба на работника?

„Аха — казва си Б, — ще направя това в името на просветата. Вярно, смъкнал съм кожата на работника, но както гласи старата поговорка, милосърдието изкупва много смъкнати кожи.“

И той построява библиотеки за осемдесет милиона долара, и разбира се, зидарите и мазачите, които работят на тези постройки, имат полза от това.

„А къде са книгите?“ — питат читателите.

„Откъде да знам! — отвръща Б. — Аз ви обещах библиотеки — ето ви библиотеки! Ако ви предлага акции без пълно покритие, сигурно ще искате първо да им изстискам водата и да ви я поднеса в кристални кани. Я си гледайте работата!“

Но, както казах, при толкова много пари и аз самият се заразих от филантропитис. За първи път бяхме натрупали с Анди такъв капитал, който ни накара да се стреснем и замислим как е попаднал у нас.

— Анди — казвам му, — ние сме богати хора. Е, богатството ни е средна работа, но понеже сме скромни, може да се каже, че сме затлъстели от богатство като Грес. Мисля си, че ми се ще да направя нещо за човечеството.

— И аз си мислех същото, Джеф — казва Анди. — Толкова години вече баламосваме народеца с какво ли не — като започнеш от продажбата на самозапалващи се целулоидни яки и свършиш с това, че наводнихме Джорджия с копчета с лика на несъществуващия кандидат-президент Хок Смит. И на мене ми се ще да дам някой и друг дял в това благородно начинание, но без да става нужда да бия цимбалите в Армията на спасението или да преподавам в неделното училище Стария завет по системата на Бертийон^[2]. Какво да предприемем? Да уредим безплатна кльопачка за бедните или да изпратим две хилядарки на Джордж Кортелю^[3]?

— Нито едното, нито другото — казвам аз. — Имаме толкова много пари, че не върви да се занимаваме с подаяния. А нямаме достатъчно, за да възстановим всички щети. Значи, трябва да изберем някакъв среден път.

На другия ден излизаме да се поразшетаем из Флоресвил и виждаме на една височина червена тухлена постройка, явно без население. Попитахме минувачите и те ни обясниха положението. Преди няколко години някакъв собственик на мини решил да си построи на тази височина резиденция. Построил я той и работата стигнала до обзавеждането. Но кога погледнал в чековата книжка, какво да види? Останали му само два долара и осемдесет цента. Тогава той вложил този капитал в уиски, качил се на покрива и скочил на същото това място, гдето и досега мирът му почива в прах. Още щом видяхме постройката, и двамата си помислихме едно и също: ще я снабдим с електрически лампи, с изтривалки за перодръжки и с професори, ще сложим на моравата отпред едно чугунено куче и статуи на Херкулес и отец Йоан и ще открием най-хубавото безплатно учебно заведение в света.

Споделихме ние тази идея с първенците на Флоресвил и тя много им допадна. Хората ни дадоха банкет в пожарната и ето че за първи път ние влязохме в ролята на благодетели и радатели за прогрес и просвета. Анди дори държа половинчасова реч за напояването в Долен Египет, а после слушахме на грамофона благочестива музика и пихме ананасов шербет.

Без да губим нито минута, ние с Анди се захем да филантропствуваме. Събрахме всичко мъжко в града, което можеше да различава стълба от чук, и го пуснахме да работи в сградата — нали трябваше да се раздели на класни стаи и аудитории. После бихме телеграма до Сан Франциско, за да ни изпратят един вагон чиновове, футболни топки, аритметики, перодръжки, речници, професорски катедри, плочи за писане, скелети, гъби, двайсет и седем непромокаеми мантии и шапки за абсолвентите и изобщо всички атрибути, които се полагат на един първокласен университет. Аз лично поех грижата да добавя в поръчката един конспект за колоквиум, но телеграфистът, изглежда, е бил невежа и е объркал нещо, защото, когато стоката пристигна, намерихме в нея един пастет и шише колодиум.

Седмичните вестници, разбира се, отпечатаха на видно място портретите ни, а през това време ние с Анди поръчахме в едно чикагско бюро за безработни да ни изпратят незабавно франко производителя шестима професори: един по английска литература, един по най-съвременни мъртви езици, един по химия, един по политическа икономия (за предпочитане демократ), един по логика и един, който да разбира от живопис, италиански и музика и да има профсъюзна карта. Банка „Есперанса“ гарантира заплатите, които щяха да се движат между осемстотин долара и осемстотин долара и петдесет цента годишно.

И така, най-после всичко влезе в ред. Над главния вход бе изсечен надпис: „Световен университет. Настоятели и собственици — Питърс и Тъкър“. И след зачеркването на трийсет и първи август от календара нашите пиленца заприиждаха от всички страни. Най-напред с експреса от Тъксън пристигнаха професорите. Почти всички бяха млади, очилати, червенокоси и раздвоени между благородната амбиция и глада. Ние с Анди ги разквартирувахме у флуоресвилци и закахме студентите.

Те взеха да пристигат на тумби, на тумби. Ние бяхме пуснали обяви за нашия университет във всички вестници на щата и ни беше драго, че страната така бързо се отзоваваше на призива ни. Двеста и деветнайсет юначаги на възраст от осемнайсет години до гъсти бради откликнаха на тръбата. Те преобразиха градчето — разпориха го като стар диван, смъкнаха тапицерията, сложиха нова и то стана същински Харвард.

Маршируваха по улиците и развяваха университетското знаме — ултрамарин и синьо — и Флуоресвил така се оживи, че не можехме да го познаем. Анди взе, че им дръпна една реч от балкона на хотел „Небесен изглед“ и целият град излезе да се весели.

След седмица-две професорите успяха да обезоръжат студентите и да ги натикат в класните стаи. Откровено казано, няма по-голямо удоволствие от това да бъдеш филантроп. Ние с Анди си купихме цилиндри и започнахме да се правим, че избягваме двамата репортери от флуоресвилския вестник. Този вестник имаше и един фоторепортер, който ни снимаше всеки път, когато се покажехме на улицата, и портретите ни се появяваха всяка седмица в рубриката „Просвета и култура“. Два пъти седмично Анди изнасяше лекции в университета, а

след него понякога ставах и аз, да разкажа някоя хумореска. Веднъж вестникът помести физиономията ми между портретите на Линколн и Маршъл П. Уайлдър.

Анди се беше увлякъл по филантропията толкова, колкото и аз. Понякога седяхме по цели нощи и обсъждахме своите нови планове и идеи за още по-големия разцвет на университета.

— Анди — казвам му веднъж аз, — пропуснали сме нещо много важно. Трябва да осигурим дромадери на момчетата.

— Това пък какво е? — пита Анди.

— Как какво, нещо, в което да спят — казвам аз. — Такива имат всички университети.

— Ясно, искаш да кажеш пижами — вика, Анди.

— Не — възразявам аз, — искам да кажа дромадери.

Но Анди така и не можа да ме разбере, затова не поръчахме дромадери. Разбира се, аз имах пред вид онези дълги спални помещения в колежите и университетите, в които студентите спят, наредени като сардели.

Та ти казвам, нашият университет имаше голям успех. В него се учеха студенти от пет щата и територии и Флоресвил процъфтяваше. Откриха се две нови кръчми, ново стрелбище и още една заложна къща. Момчетата съчиниха химн на университета:

*Ра, ра, ра,
ри, ри, ри,
Питърс, Тъкър —
смях, игри.
Ба, ба, ба,
ра, ра, ра,
за Световния —
хип, ура!*

Славни момчета бяха тия студенти! Ние с Анди се гордеехме с тях, като че бяха наши деца.

Но един ден, беше към края на октомври, струва ми се, Анди идва при мен и ме пита имам ли представа колко пари са ни останали в банката.

— Към шестнайсет хиляди — налучквам аз.

— Целият ни баланс е осемстотин двайсет и един долара и шейсет и два цента — казва Анди.

— Каквооо? — изревавам аз. — Искаш да кажеш, че тези проклети тъпоглавци, тези мекоглавци, тези кучи морди, тези пачи мозъци, тези клепоухи синове на конекрадци са изстискали от нас толкова пари?

— Точно така — отвърща Анди.

— Тогава майната ѝ на филантропията! — казвам аз.

— Не си прав — казва Анди. — Когато филантропията се постави на солидна търговска основа, в нея има най-голяма аванта. Ще трябва да помисля малко и да видя как ще оправим работата.

Следващата седмица аз взимам да прегледам ведомостта за заплатите на преподавателите и виждам в нея ново име: професор Джеймз Дарили Макоркъл, катедра по математика, седмична заплата сто долара. Изревавам така, че Анди се втурва като вихър в стаята.

— На какво прилича това! — викам аз. — Професор по математика с повече от пет хиляди долара годишно! Как се е стигнало до това положение? Да не би да се е вмъкнал през прозореца и да се е самоназначил?

— Не — казва Анди, — аз го повиках преди седмица от Сан Франциско. Когато поръчвахме преподавателския кадър, ние забравихме катедрата по математика.

— И добре сме направили — казвам аз. — Имаме пари колкото да му платим за две седмици, а после нашата филантропия отива по дяволите.

— Чакай малко — казва Анди, — да видим какво може да се направи. Подхванали сме такова благородно дело, че не бива току-тъй да се откажем от него. Освен това, колкото повече разсъждавам, толкова повече се убеждавам, че филантропията е изгодна търговийка. Досега не се бях замислял върху това. Всички филантропи, които познавам — продължава Анди, — имат купища пари. Отдавна трябваше да проуча този въпрос и да установя къде е причината и къде следствието.

Аз знаех, че Анди е факир във финансовите въпроси и оставих работата в негови ръце. Университетът процъфтяваше, нашите

цилиндри блестяха както и преди и Флоренсвил ни отрупваше с почести, като че бяхме милионери, а не почти фалирали филантропи.

Студентите продължаваха да оживяват града и спомагаха за неговото развитие. Неизвестно откъде пристигна някакъв човек, който отвори игрален дом над ездовата школа „Червен фронт“ и започна да трупа маса пари. Ние с Анди се отбихме една вечер в заведението му и за да не помислят хората, че се надуваме, сложихме на карта по няколко долара. В игралния дом се бяха събрали петдесетина от нашите студенти, които пиеха пунш и местеха по масата цели купища сини и червени жетони всеки път, когато банката обръщаше картите.

— Дявол да го вземе, Анди — казвам аз, — тези безмозъчни глави, дето искат да учат на аванта, имат толкова пара, колкото ние никога не сме имали. Я погледни какви буци вадят от задните джобове.

— Да — казва Анди, — много от тях са синове на богати собственици на мини и скотовъдци. Жалко, че пропиляват възможностите си по такъв начин.

За коледните празници всички студенти се разотидоха по родните си места. Преди това устройхме в университета вечеринка и Анди изнесе лекция за „Съвременната музика и праисторическата литература на Архипелазите“. Всички професори вдигнаха тостове за нас, като ни сравняваха с Рокфелер и император Марк Автомолий. Аз тупнах с юмрук по масата и извиках професор Макоркъл. Но се оказа, че го няма на вечеринката. Просто ми се искаше да видя човека, който според Анди можеше да вади по сто долара седмично от филантропия, и то от такава като нашата, която едва креташе.

Всички студенти си заминаха с нощния влак и градът заглъхна и опустя като училище за задочно обучение в полунощ. Когато се прибрах в хотела, видях, че стаята на Анди свети, отворих вратата и влязох.

На масата седяха Анди и съдържателят на игралния дом и деляха помежду си купчина пари, висока три педи, която се състоеше от пачки, а всяка пачка — от по хиляда долара.

— Точно — каза Анди. — По трийсет и една хиляди на глава. Влизай, Джеф — продължи Анди. — Това е нашият дял от печалбата за първия семестър на Световния университет — корпорация, създадена с благотворителна цел. Убеди ли се сега, че когато се

постави на търговска основа, филантропията е изкуство, от чиито блага се ползува не само този, който взима, но и този, който дава?

— Знаменито! — казвам аз и преливам от радост. — Този път те признавам за доктор по всички науки.

— Заминаваме със сутрешния влак — казва Анди. — Започвай да си прибиращ яките, ръкавелите и изрезките от вестниците.

— Знаменито! — казвам аз. — Ей сегичка ще се приготвя. И все пак, Анди, много ми се искаше да се запозная с този професор Джеймз Дарили Макоркъл. Любопитен съм да го видя що за птица е.

— Няма нищо по-лесно от това — казва Анди и се обръща към собственика на игралния дом: — Джим, запознай се с господин Питърс.

---

[1] Издателство, което е издавало пътеводители и карти. — Б.пр.

↑

[2] Алфонс Бертийон (1853–1914) — френски антрополог, създател на антропометрията, към която по-късно бива включена и дактилоскопията. — Б.пр. ↑

[3] Министър на финансите по време на втория мандат (1893–1897) на президента Кливлънд. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.